

**IMAGINI ȘI PEISAJE CEHOSLOVACE ÎN JURNALELE DE CĂLĂTORIE
ROMÂNEȘTI SCRISE ÎNTRE 1919-1939**

Armand GUȚĂ

In this ethno-historic study we deal with another category of documents contains Czechoslovak contemporary history having unpublished information about the socio-economic and cultural situation of the Central European Slavic population. It is clear, that there are significant differences between Czechoslovakian official documents and the Romanian tourist or journalist point of view. There are several and interesting differences in the manner how the travelers or journalist had understood historic events and how they were really interpret or misinterpret it. One the other side each author has a different approach about this very interesting domain concerning the image of the others. Therefore each person had refined and reinterpreted the information because of its various structures, but for us before deciding how to draw right conclusions, we need to examine the differences between these types of documents. Some Romanian officials like journalist opinions and some of private document interpretations were under the influence of Sokolist cultural movement. This type of political ideology had an enormous influence on the Czechoslovakian political consciousness-raising behavior. We have to tackle with prudence this kind of information because the range of subjects concerning within these travel journals in a broad sense of 20th century national states unity ideology is enormous. We hope that we had succeeded in our attempt concerning the extraction and analyzing of some essential ethnologic and historic information from these diaries or conferences. The benefits of interpretation from such a very different range of information presented in this type of documents must be linked by the researching method itself.

Keywords: Czechoslovak contemporary history, travel journals, ideology

Primul jurnal de călătorie despre noul stat slav central european apărut pe harta Europei aparține d-nei Smara ce a vizitat Cehoslovacia în 1924. Impresiile vizitatorei sunt extrem de variate și diversificate abordând aproape toate sectoarele vieții socio-culturale și economice ale noului stat. Autoarea își începe descrierea realităților politice de la începutul deceniului al doilea al secolului al XX-lea cu asertiunea: „Războiul mondial, care s-a desfășurat sub ochii noștri ca un

cataclism uriaș, ce schimba față pământului, a fost și el folositor la ceva: a scos la lumină dreptatea popoarelor”¹.

Vorbindu-ne despre particularitățile etnoculturale ale principalelor provincii istorice ce alcătuiesc Cehoslovacia, jurnalista română subliniază ca ideea unității politice statale a fost mai puternică decât tradiția locală:

Cehii, boemii și slovacii, am văzut că lucrează, lucrează din răspuțeri spre a stabili toată cultura, toată industria, toată agricultura, tot comerțul, în sfârșit toată ordinea cerută de nevoile vremurilor de acum, luptă aprig spre a redobândi toată înălțimea morală la care ar fi stat ei, dacă Habsburgii nu le-ar fi împiedicat avântul lor pentru un progres real desăvârșit și la care tind să ajungă azi și vor ajunge la sigur amicii noștri cehoslovaci. Mare merit are acest popor care, deși subjugat politicește atâta amar de vreme, nu și-a uitat niciodată originea sa etnică dimpotrivă s-a străduit mereu jertfind totul pentru idealul național, chiar și atunci când asupritorii lor lucrau din toate puterile pentru desnaționalizare și aici găsesc meritul lor².

Prin intermediul unui scurt și obiectiv studiu comparativ a situației provinciilor istorice românești aflate vreme de secole sub stăpânire străină cu situația provinciilor istorice cehe și slovace, autoarea reușește să surprindă o situație socio-politică similară cu cea din România Mare:

Oprimați timp de secole, ei ca și noi în provinciile întoarse la sânul României, și-au păstrat limba, credințele, datinile și deodată cu dobândirea hotarelor și așezați geograficește, s-au grăbit, cu legi serios întocmite, a se organiza politicește și bisericește repede, repede și atât de sistematic și de solid, cum n-au reușit să facă alte popoare mai vechi, dar fără o concepțiune etnografică bine desprinsă din cartea neamurilor și fără o iubire de țară, atât de adâncă precum o au cehoslovacii pentru patria lor. Fără iubire, fără jertfe, fără muncă, fără înțelegere, între conducători, nu se poate consolida, nci desăvârși aspirațiile acestei țări. Mai lesnicioasă este cucerirea, decât volnicia stăpânire înțeleasă și fără părtinire[...]. La aceasta va trebui să cugete zilnic consolidatorii. Pe concesiile reciproce și pe avânturi sufletești nestânjenite, neînveninate stă adevărata înfrățire. Minoritarilor, cu cei cari vor să aibă o țară bine consolidată, să li se dea atenție și să le îndulcească traiul până la așa măsură, încât ei să nu-și mai aducă aminte de pierduta lor patrie de odinioară. Numai fiind toți un suflet și o gândire, se poate consolida o patrie. La noi, ca și la vecinii noștri, mișune încă vitregia. La sârtipirea ei, zilnic vor să se gândească dregătorii. Astfel, exemplul prăbușirii statelor este încă viu înaintea noastră și vrășmașii ne pândesc mereu în umbră. Zi de zi, nu știm dezastrul care ne așteaptă pe noi, ca și pe cehi³.

¹ Smara, *Schițe și amintiri din Cehoslovacia, Influențele războiului mondial. Așezarea istorică. Progresul de azi al republicii Cehoslovace*, (Conferință ținută la Casa Școalelor în ziua de 10 mai 1925) București, Institutul de Arte Grafice „Convorbiri literare”, București, 1925, p.5.

² *Idem*, pp. 6,7.

³ *Ibidem*, p. 7.

Apoi d-na Smara face o scurtă incursiune istorică în trecutul cehilor și slovacilor din secolul al VII-lea și până în secolul al XX-lea subliniind pericolul dezmembrării ce pândește cele două state reconstituite în granițele istorice de după război: „Nici noi, nici ei nu avem mulți prieteni. Toată forța noastră stă în muncă și este nemerită deviza: prin noi înșine [...]. Volnici am fost să cucerim ce am avut de cucerit, volnici să fim să stăpânim politicește și economicește aceste țări amice la care râvnesc mereu vrășmașii noștri, uneltind în umbră”¹.

Emisara noastră onorifică face referire la personalitățile politice și istorice ale Cehoslovaciei ca președintele țării Tomas Garigue Masaryk și ministrul de externe Eduard Beneș cu care are și o mică întrevvedere. Smara îi scrie o scrisoare de felicitare președintelui republicii Cehoslovace cu ocazia împlinirii vârstei de 75 de ani².

Conform celor relatate din perioada vizitei în Cehoslovacia d-na Smara ne spune că a făcut numeroase peripluri turistice și socio-culturale cu ajutorul și în compania consiliului național al femeilor și a altor organizații patriotice: „Cari, în mod afabil, călăuziți de dorința de a le cunoaște activitatea și mândra lor țară am vizitat zilnic: palate, biserici, teatre, muzee, universități, licee, școli secundare complementare, elementare și de menaj, școli de meserii etc. Pretutindeni am lăsat în registre un cuvânt de laudă pentru ordinea și curățenia pe care am văzut-o acolo, cum și pentru modul aplicării programelor”³.

Referindu-se la rolul fundamental al organizațiile culturale patriotice autorea subliniază în mod special contribuția Socolilor la păstrarea și transmiterea conștiinței și sentimentelor naționale:

Dar instituția Socolilor despre ea ce să spun? Zeci de săli sunt la Praga, în cari, de dimineață până seara, nu numai școlarii fac gimnastică; ci toate clasele societății, poporul acesta înțelegând că doar într-un corp sănătos poate sta o minte ageră și sănătoasă. Primăria și Crucea Roșie îngrijesc admirabil de bătrâni, de bolnavi, de copii; toți primesc hrană bună, suficientă, îmbrăcăminte, și au la îndemână băi, spectacole, cinematografe instructive, date gratuit. Despre curățenia acestor localuri, a bisericilor, a parcurilor, a tramvaielor, a restaurantelor, n-am cuvinte îndeajuns să laud. Când om ajunge și noi să ne ocupăm de gospodăria noastră? Când o să vedem în București ordinea și curățenia din Praga? La parcurile de acolo ar fi râvnit chiar Semiramida. Ca un brâu verde înflorat ele încing orașul; pe jos nu să dovedește o hârtioară cât de mică. În toate colțurile brazdelor sunt coșnicioare pentru gunoiu, iar boschetele merinde pentru mii de păsărlă și de mierle, blânde ca porumbeii din piața Sf. Marcu din Veneția [...]. Muzăul etnografic din pacul Cinski poate sta alături cu oricare altul al unei țări și mai amare, așa e de frumos, de complex și de cochet aranjat. În piesele *Mireasa vândută* de și *Cap de câine* ale lui Bedrich Smetana, aflai învățături mari, manifestări simpatice

¹ *Ibidem*, p. 13.

² *Ibidem*, pp.16,18, 19.

³ *Ibidem*, p.20.

pentru muzica lor, limba și admirabilele lor costume naționale, multe dintre ele având asemănare cu ale noastre. Ce să zic despre muzăul național? O bogăție de agate fine și de colecții alese, cum numai această țară poate avea[...]. Să știe că Boemia are în băerile munților ei, cornalina, ametistul, malahitul, eliotropul, crisofrasul scumpetii cu cari cehi au împodobit nu numai muzeul, dar și admirabila capelă a sf. Venceslas din catedrala Guy și miraculoasa capelă a lui Carol al IV-lea de la misteriosul și legendarul palat Carlsstein pe cari l-am vizitat în ziua de 12 februarie¹.

Subliind printre altele și realizările învățământul profesional extrem de diversificat pe cuprinsul întregului stat jurnalista română face o scurtă prezentarea a unui asemenea școli de arte și meserii ce pregătea la înalte standarde tehnice și artistice pe viitorii muncitori artizani: „Nu vreau să scap din vedere și să nu zic un cuvânt de admirație pentru Umeleko Prumislova, școala de meserii atât de completă și de dotată cu tot felul de unelte și unde, profesorii cei mai aleși, aplică arta la industrie pe o scară întinsă și în chip așa de meșteșugit: «Profesorul Drahouovsky, ciselator, într-un minut mi-a gravat pe un ametist al inelului meu o Sapho admirabilă»”².

Abordând subiectul ce descrie dragostea de cultură și respectul enorm ce îl aveau cehoslovacii față de monumentele și creațiile artistice din trecut ziarista română descrie cu entuziasm aceste moșteniri culturale de prin rang în peisajul cultural european și mondial: „Ce să mai zic? Ce cuvinte să mai găsesc spre a n-vedera cultura acestui popor, care are numai în Praga 24 de muzee și tot atâtea biblioteci, săli de expoziții artistice, de monumente pe toate pe toate piețele, de frescuri pe toate zidurile palatelor și bisercilor din acest oraș fermecător, afară de cele cari sunt la Olomoutz, la Brno și Bratislava și în alte orașe mici ale țării, celebre prin monumentele și colecțiile lor artistice și culturale”³.

Referindu-se apoi și la variatele stiluri arhitectonice ce împodobesc monumentele ce fac mândria și fala Cehoslovaciei în general și a capitalei țării, Praga, d-na Smara completează imaginea unei capitale muzeu: „Arhitectura lor, deși influențată de toate stilurile și mai ales baroc, are totuși un caracter original, care se impune ca un studiu tuturor artiștilor amatori de artă și de frumos. Pentru acesta este destul ca să citez catedrala minunată a sfântului Vit, biserica Tin, biserica Unită, sinagogile, primăria, Ubetzini Dum, Turnul pulberăriei, podul Carol, cari toate arată nu numa puterea gândirii, dar și puterea voinții acestui popor”⁴.

¹ *Ibidem*, pp.22,23.

² *Idem*.

³ *Idem*.

⁴ *Idem*, p.25.

Turista româncă își încheie discursul admirativ și apreciativ la adresa moștenirii arhitectonice și istorice a Pragăi printr-o expunere de idei și opinii artistice ce impresionează prin claritatea și judecățile de valoare expuse:

Socotesc că nici un condeiu, fie el cât de măiestrit, nu poate fi în stare să descrie Praga cum este ea de mistică și de frumoasă; nici un muzicant nu poate reda simfonia care se aude, dusă îmbinată de freamătul copacilor din minunatele parcuri din jurul orașului, cu murmurul Vltavei. Ce armonie sublimă! Eu sunt încă și astăzi uimită de măreția acestei cetăți pe care am numit-o: „mistică regină a tuturor cetăților din lume” [...] Minunate clădiri de pe cele șapte coline, căci va să se știe că Praga este norocoasa cetate, care s-a întemeiat ca și Roma, toate zic, văzute dela castelul reginei Ana, sau de pe monumentalul pod Carol¹.

În finalul discursului său mai mult decât apreciativ și admirativ, autoarea acestei conferințe subliniază încă odată caracterul etno-cultural extrem de puternic al poporului cehoslovac: „Să învederez trecutul măreț, prezentul activ, viitorul solid al Cehoslovaciei, dar cuvintele îmi lipsesc spre a descrie tot ce știu despre oamenii aceștia tăcuți și serioși cari, în toate minutele, cu mințile și cu mâinile lor împletesc ghirlande de rose și tamâioare, ca să încununeze zilele de lumină și de glorie, pregătite de ei, pentru scumpa lor patrie!”².

Cea de a doua carte aparține unui cunoscut ziarist clujean interbelic Ion Clopoșel care s-a străduit să ofere o imagine reală și aproape completă a imaginii statului și poporului cehoslovac după cum mărturisește autorul

Excursia ziariștilor români din luna maiu 1925 în Cehoslovacia, cu toate că a durat numai două săptămâni, mi-a dat o oarecare posibilitate de a mă informa asupra particularităților prețioase pe care le deține această țară [...]. M-a surprins întâi de toate o calitate a vecinilor noștri: stăruința de a atrage străinătatea și a o convinge despre seriozitatea cu care se întreprinde totul aici. Repară șoselele, edifică, reface stațiunile balneare și climaterice, întreține industria[...]. Am fost plăcut impresionat de de spiritul metodei cu care se urmărește acolo cucerirea streinului: la cea dintâi întâlnire în gara Halmeiu, reprezentanții presei cehoslovace domnii Hyka și Svikowsky ne-au pus în mână programe splendid imprimare, împodobite cu vederi pitorești și având ca adaos o hartă a țării. Programul urma să fie executat cu precizie de orologiu ca să vedem maximul posibil. De altfel ni s-a atras atenția în gări că personalul de cale ferată este excesiv de scrupulos și nu întârzie plecarea trenului de dragul nimănui. Ne-am edificat repede că ministerul de externe are o secție a presei organizată în mod european³.

¹ *Ibidem*, pp.28,29.

² *Ibidem*, pp.31,32.

³ Ion Clopoșel, 1926, *Două săptămâni în Cehoslovacia*, Editura revistei „Societatea de Măine”, Cluj, pp.7, 8.

Încercând să alcătuiască un portret etnopsihologic minimal al cehoslovacilor, ziaristul clujean descrie într-o singură frază particularitățile acestui popor slav central european: „Cehoslovacul este o ființă echilibrată; nu se lasă mecaniată de profesie și știe să-și păstreze o frăgezime de temperament capabilă să atingă o limită maximă de exuberanță. Pe câtă perseverență dovedește într-o muncă epuizatoare în laborator, tot pe atâta fire liberă, degajată închide în sufletul său”¹.

Explicând strategia politică și economică adoptată de cehoslovaci prin vânzarea către consorțiile financiar-industriale franțuzești și englezești a unui număr foarte mare de acțiuni ale principalelor uzine grele prin intermediul bursei de valori și investițiile făcute în principal de către de stat în domeniul balneo-climateric. Autorul vede prin intermediul acestui demers economic și social ca una dintre principalele căi de a atrage investiții comune prin intermediul parteneriatului public-privat:

Nu m-am mirat că vecinii noștri acceptă să acorde francezilor și englezilor majoritatea acțiunilor în cele mai mari întreprinderi, cum sunt de pildă Skoda. Colaborația capitalului și talentelor tehnice de peste hotare fecundează și face să fructifice viața patriei [...]. Pentru a atrage lume streină, se fac în Cehoslovacia pregătiri întinse [...]. E caracteristică silința unei societăți pe acțiuni la Stary Smokovec, în Tatra care a avut curajul să investească într-un sanatoriu 25 de milioane de coroane cehoslovace [...]. Presa, statul, inițiativa particulară se străduiesc să facă din Cehoslovacia o țară de atracție. Iubită, respectată și invidiată de țările lumii, republica vecină este sigură să-și facă țara indispensabilă pentru civilizația lumii și n-are de ce-și mai teme existența: tărnia sa este în instituțiile redutabile și în spiritul său pacific, ponderat și laborios².

Subliniind încă odată spiritul cooperatist al cehilor și slovacilor (printr-o comparație cu cel al Astei transilvane) ce a dăinuit și încă dăinuie în economia agro-pastorală a noului stat autorul descrie într-un registru laudativ realizările socio-economice și culturale ce domină peisajul carpatic:

Cehoslovacia au un spirit viguros de cooperare. Poate că acea Narodni Dum este o formă mai veche și mai elocventă cooperării idealiste. Tipul casei naționale (cam în felul Astei noastre din Ardeal), l-am găsit la Olomouc [...]. Oratorii ne-au vorbit emoționați despre felul cum s-a adunat ban cu ban și s-a făcut cărașia gratuită a cărămizii la edificare. Cercul cultural este foarte animat și astăzi, în stat liber, ca o mărturie ca n-a dispărut unitatea sufletească a societății [...]. Dar marele exemplu al cooperativei ne e dat în aceeași câmpie imensă și suprapopulată a Hanei, și anume în satul Prikazy. Întâiul de toate a ridicat o casă națională cu sală de teatru, camere de hotel la etaj, sală de gimnastică, săli de restaurant, bibliotecă, grădină; impresionează prin distribuția

¹ *Ibidem*, p.8.

² *Ibidem*, p.9.

fericită, curătenia și utilitatea ei. O viață culturală pulsează aici [...]. Nu se rezumă doar la cooperatie, ci se întinde în economia de vite. În Prikazy toate familiile primesc zilnic pâinea acasă de la brutăria centrală [...]. Asocierea și-a întins domeniul și asupra frumuseților naturii... În apropiere de orașul Brno se găsesc platourile calcaroase de la prăpastia Macocha. Un sindicat cu inițiativă din Brno supraveghează și continuă lucrările de cercetare în peșterile afunde [...]. Un număr mare de excursioniști plătesc o grea taxă de vizitare a grotelor (30 de coroane adulții și 10 coroane școlarii). Taxa aceasta atât de urcată trebuie să dea fondul necesar continuării explorărilor. Tot o formă de cooperatie este și renumita fabrică de bere Plsen[...]. Fabrica este posesiune locuitorilor din Plsen, în formă de acțiuni. Dividentul se încasează de către cetățenii locului, cari nu pot să înstrăineze acțiunile lor¹.

Informându-ne apoi și despre agricultura intensivă și extensivă practică de cehi ziaristul român admiră împletirea fericită și inspirată a acestei vechi îndeletniciri cu modernul turism balneo-climateric menit a pune în valoare deopotrivă frumusețea și rodnicia pământului cehoslovac și în același timp să facă din Cehoslovacia o a doua Elveție:

Cehoslovacia este ca o grădină în care se lucrează ultima palmă de pământ. Chiar de la frontieră, în Rusia subcarpatică, mi-a bătut la ochi buna gospodărire. Trenul aluneca printe coline, pe coastele cărora prospera vița de vie. Până la Tatraska Lomnița aveai priveliștile regiunii de la Brașov către Teiuș, ale Târnavelor noastre. Cu tramvaiul electric am urcat la Stari Smokovec, de unde cu tramvaiele trase de funii suim cât mai sus, luăm potecile unei naturi sălbatice și ne lăsăm asurziți de cascadele văilor. Pe terase, dezbrăcați tuberculoticii stau în bătaia soarelui de mai ca să se înzdrăvească. Actulele hoteluri abia-i încap. O noapte o petrecem la hotelul Praga. Dimineața abia ne putem scula: „aerul tare îmi pune la încercare plămâni, mă obosește” [...]. Ca pitoresc și distribuție Marianske-Lazne este preferabilă față de Karlovy-Vary: liniile sunt mai dulci, livezile mai întinse [...]. Pe înserate sosim la Karlovy-Vary, oraș în toată legea, afundat într-o adâncitură a munților [...]. Toate acestea sunt locuri de atracție pentru viligiaturiști de pasiune, pentru cei care își caută sănătatea și pentru sportivi. Statul cehoslovac înlesnește excursiile pentru orice grup de profesioniști de aiurea, acordă și favoare personală, reduceri pe căile ferate pentru toți acei cari stau un anume număr de zile în vreo stațiune balneară sau climaterică. El vrea să facă din Cehoslovacia ceea ce am numit o țară de atracție – și a reușit ².

În capitolul *Oamenii* ziaristul clujean face un portret etnopsihologic și cultural general și credem noi destul de edificator al cehoslovacilor: „La cea dintâi întâlnire cehoslovacii nu ți se par oameni de temperament. Nu sunt locvaci. Nici iubitori de forme exagerate. Ei par guvernați mai mult de temperament decât de inimă. Omul de la sud poate i-ar găsi insuficienți sub atâtea raporturi sociale. Dar aceste firi închise ascund căldură de simțire, sentiment de detașare durabilă și mai

¹ *Ibidem*, p.13.

² *Ibidem*, pp.15,16,17.

ales mari calități de muncă perseverentă și calculată. Este un popor făcut pentru realizări practice. Excelează în domeniul tehnic. Un popor pentru uzină. Un biruitor al timpului”¹.

Referindu-se și la caracterul psihosomatic analizat din perspectiva calităților fizice a populației cehoslovace ziaristul Ion Clopoșel remarcă cu admirație acele atribute etnogenetice particularizante:

Cehoslovacia excellează printr-un fizic robust și respectabil, semnul distinct al unui popor sănătos și bine hrănit. Muncitorii uzinelor Witkovice și Skoda sunt viguroși și suportă munci abia imaginabile, într-un zgomot infernal și la o temperatură foarte ridicată. Țăranii la fel de bine înzestrați fizicește. În fabrica Zora din Olomouc: săli spațioase, pline de lumină în cari, la toate etajele, sute de lucrătoare împătorează bomboane de ciocolată. Fețele cărnoase le crapă de sănătate. Nimic din mlădierea artificială ale cochetăriei, nici din linile clasice ale distincției latine, însă sănătatea figurii numai puțin deține farmecul cuceririi².

Ziaristul clujean trece în revistă pe scurt chiar strategia de modernizare a țării printr-o mecanizare accentuată ce este în concordanță cu atributele și caracterul industrial al poporului ceh:

Cehoslovacia este o imensă uzină industrială. Este evidentă trecerea de la caracterul de țară agricolă la cel de țară industrială. Motocultura a intrat în educația țăranului. Mașinile înlocuiesc puterea trăgătoarelor și a brațelor. Se pare că piața internă consumă foarte mult. Și aceasta numai pentru că totul se întemeiază pe cultură intensivă [...]. O populație deasă și cu necesități multe beneficiază de mașinismul acesta dezvoltat [...]. Țara întreagă, este un laborator în care cu ultimele aparate ale științei și tehnicii se fac cercetări și se țin în valoare bogățiile subterane ca și cele de la suprafața solului. Orașele cehe nu-ți lasă impresia că aici ar fi fost cândva o dominațiune străină. Cari sunt caracterele germane ale Pragăi sau Olomouc-ului? Cehii au însemnat și sub austrieci o forță economică redevabilă. Conștiința politică și prosperitatea culturală sunt în pendență de putere economică dâră și trează. În Cehoslovacia se observă de la cea dintâi aruncătură de ochi, că aici domină un simț general și puternic de întreprindere economică [...]. Reconstrucția Cehoslovaciei se întinde de la cea mai veche fărâma de artă cehă care este căutată pentru a fi adăogită patrimoniului național, până la iscodirea ultimei unelte de perfecționare tehnică³.

Ziaristul clujean își încheie jurnalul de călătorie prin Cehoslovacia cu o impresie foarte bună despre poporul cehoslovac și actuala republică: „O tovărășie de 16 zile. Am cutreierat în lung și în lat o țară al cărei caleidoscop ne-au încântat și

¹ *Ibidem*, p.19.

² *Ibidem*, p. 21.

³ *Ibidem*, pp. 23, 24, 25.

ne-au dumirit, că ea este a unui popor care dă oricui o mare lecțiune a muncii serioase”¹.

Cel de al treilea jurnal de călătorie în Cehoslovacia îi aparține prof. Horia Petru-Petrescu un cunoscut filolog și bun cunoscător al limbii și culturii cehoslovace. Autorul începe incursiunea în spiritul etnocultural ceh cu o întrebare:

Ce știam noi, înainte de războiul mondial, despre poporul ceh? Și tot noi răspundem: afară de figura de patriarh, plin de tinerețe, a bătrânului Jarnik, nu ne fusese dat să cunoaștem aproape nimic din bogățiile sufletești ale poporului ceh. Doar că Servus Brezina, ca refren într-un cuplet de pe la Ronacher-ul din Viena – refren rostit cu maliție de un actor cu nasul cârn de plastelină, ridicol, și caricaturile revistelor umoristice vieneze, cari nu remarcă la ceh decât dinții de păpușe spărgătoare de nuci – câtă vreme faptul că sub numele de Brezina trăia în mijlocul poporului ceh și trăiește și astăzi unul dintre cei mari mari scriitori-poeti ai epocii noastre².

Autorul face referință și la imaginea negativă pe care o aveau cehii în mentalul colectiv vienez folosindu-se de replica unui cunoscut scriitor ceh:

Rolul acesta de Cenușotcă, a cehior în Austria, se reoglindește minunat în literatura cehă [...]. Iată câteva dovezi pentru aserțiunea de mai sus: în romanul autobiografic *Jan Maria Plojhar* al scriitorului Zeyer, mort în 1901, își bate joc o societate de ofițeri de Praga iubită a eroului: „- Nu te supăra, rogu-te – spune unul dintre ei, dacă ți-am ofensat Praga ta regală, după cum le place să o numească jurnaliști voștri ridicoli! Plojhar răspunde cu pumnii încleștați [...]. – Praga e – cu toate acestea – regină [...]. O regină umilită, e drept, o regină, care deplânge – ca Hecuba, pe fii ei decăzuți. Mantaua ei de purpură este zdrențuită – cu toate acestea – este o regină, până când Viena voastră cea sulemenită, împodobită cu podoabe false, nu este altceva decât o curtezana întreținută” [...]. Antiteza Viena – Praga a fost pusă, din 1848, începând tot mai mult din partea cehilor după 1890 și strigătul lor: *Viena este o metresă, o întreținută a imperiului habsburgic! răsunând tot mai răspicat*³.

Referindu-se la contribuțiile și viziunea a două dintre personalitățile politice și științifice ale Cehoslovaciei din acea perioadă, Petru Petrescu aduce prin acest demers un elogiu intelectualilor și patrioților din rândul clasei politice ce a înfăptuit și modernizat noul stat cehoslovac:

Domnii Masaryk și Beneș sunt adevărații bărbați de stat ai timpului nostru, bărbați care ar trebui să fie ascultați și e opinia noastră publică, fiindcă adevărurile rostite de dânșii sunt vitale [...]. Cari au fost principiile lui Masaryk în activitatea sa înainte de răzoi? „Nu în parlament, nici în fața mesei verzi se va decide chestiunea cehă; ci la noi, în satele, în

¹ *Idem*, p.28.

² Horia Petru-Petrescu, *Ceva despre Cehoslovacia*, dintr-o conferință ținută în Sibiu, 1928, p.4.

³ *Idem*, pp.4-5.

orașele, în școlile noastre! Să lucrăm, să lucrăm serios, fiecare în meseria sa: să ne dăm silința să avem în comunele noastre o administrație model; în școlile noastre profesori și clase model și n-avem să ne temem de nicio dușmănie a guvernămintelor”. Mâna dreaptă a lui Masaryk este Eduard Beneš și iată unul dintre tablourile ce ni le arată, ca să meditam: „Europa din ziua de azi se aseamănă cu o ceată de excursioniști în Alpi. Fiecare neam este reprezentat în societatea asta: francezul, englezul, cehul, germanul, italianul, românul etc, și toți sunt legați laolaltă cu o frânghie groasă, de salvare. Drumul este anevoios, primejdios chiar. În fața tuturor își cască gura, amenințător, un abis fără fund. Un pas greșit al unui singur excursionist alpestru și cel ce va aluneca în abis, va trage cu sine, fatalmente, și pe ceilalți europeni! Fiți cu ochii în patru! Dă lozinca dl. Beneš. E vai și amar de complex, dacă își permite o lozincă criminală să submineze terenul, care trebuie să se consolideze, spre binele comun, sub fiecare dintre popoarele europene”¹.

Descriind strategia culturală cehoslovacă adoptată și aplicată în cel mai serios mod de către întreaga administrație a statului, autorul este plăcut surprins de implicarea guvernelor în viața culturală și de sprijinul material constant oferit oamenilor de cultură în schimbul contribuțiile personale aduse de aceștia în promovarea culturii naționale în Europa și lume. În cea de a doua aserțiune Clopoțel subliniază rolul fundamental jucat de organizațiile de sorginte sportiv-culturală a sokolilor în coagularea și consolidarea spiritului național unitar:

Cinematograful subvenționat de stat, în loc de a răspândi filmuri lascive, criminale, arată frumusețile țării, arată propaganda de profilaxie a contra boalelor; broșuri de propagandă bine scrise [...]. Statul oferă premii pentru dramele slovace bune și editează reviste de seamă, ca biata populație slovacă ținută în întuneric de un regim vinovat în fața Europei întregi, din cauza miopiei sale politice, să se poată ridica și pricepe problemele vremii. În octombrie 1918 când s-a prăbușit monarhia habsburgică, în timpul revoluției din Boemia, minunata disciplină de care a dat dovadă populația cehă. Pe lângă tot antagonismul parcă dus la paroxism între popoarele din Boemia, n-a curs nicio picătură de sânge, nici în Praga, nici în provincie. Cui i se poate atribui acesta? În mare parte sokolismului. Sokol înseamnă în limba cehă: șoim. Pe șoim l-au luat ca prototip cei care au dorit o regenerare a poporului lor și au pus bazele, de prin 1862, a unei societăți de gimnaști. Întemeietorii au fost un profesor de filosofie Tyrš, și un comerciant Fügner. Salutul lor a fost: *Na zdar! Adică noroc! Spor la lucru! [...]*. În 1913 erau 1180 de uniuni locale ale sokoli-lor [...]. Acum trece numărul uniunilor de 2000 și a membrilor de 350. 000, iar cel al tinerilor (cu copii cu tot) de 200.000. Serbările acestea sokoli-ste sporesc spiritul de solidaritate, îndeamnă la o emulație, nu numai viața mușchilor, ci și pentru a creierului, adună și închiagă rândurile, bagă vlagă în conștiința națională².

¹ *Ibidem*, pp. 7-8.

² *Ibidem*, pp.10-11.

Autorul încheie descrierea scurtul său periplul etnocultural și politic cehoslovac cu câteva citate din discursurile ministrului de externe Beneș și cu ultimele cuvinte spuse pe patul de moarte de către fostul ministrului de finanțe Rașin:

Dați șoferului libertatea! Adresată fostului ministru britanic Lloyd George: – Fiindcă e vorba de o confruntare în politica cehoslovacă, să se observe un fir roșu. Mai puțină critică negativă! dă alarma dl. Beneș în toate părțile și rândurile se raliază, fiindcă este în joc binele tuturor... Iar ministrul de finanțe, dr. Rașin, suspină pe patul de moarte: Mulțumesc tuturor colegilor mei din comitetul de cinci. – Sunt oameni, o știu eu că mă au drag! Medicul Jedlicka îl întrerupe: „Cu toate că îți sunt contrari?”, iar Rașin urmează: Vrem cu toții binele republicei. – Avem încredere unul într-altul. – Spuneți-le să rămână cum sunt [...] – Să-și spună numai adevărul [...]. Dacă vom ține toți laolaltă – o să menținem republica ¹.

Încheiem scurtul nostru periplu etno-cultural prin universul etnocultural și politic cehoslovac prin introducerea unor clarificări de ordin metodologic ce fac referire la noțiunea de popor și stat cehoslovac în viziunea intelectualilor din secolul al XIX-lea: „Expresia Cehoslovacia, inventată de scriitorul slovac I.M. Hurban, la 1844, era utilizată ca un cuvânt fixat la 1896, iar în luptele naționalităților românilor o utilizau chiar din 1892 (*La question roumaine en Transylvanie et en Hongrie: Republique de la jeunesse roumaine universitaire*, Viena, Praga, Budapesta, Cluj, 1892)².

În opinia lui I.Șt. Ioachimescu cu privire la religiozitatea poporului cehoslovac, acest caracter etnocultural este vizibil doar prin intermediul particularităților etnopsihologice atent observate și studiate. Pentru că în esență poporul cehoslovac este foarte discret, chiar timid putem spune când este vorba de sentimentele sale religioase: „Oricât de religios ar fi poporul cehoslovac, religiozitatea lui îi rămâne numai în suflet. Exteriorul e influențat de austeritatea care nu deosebește aproape pe unul de celălalt”³.

¹ *Ibidem*, p. 14.

² I. Șt. Ioachimescu, A. Kudrnač, 1924, *Republica Cehoslovacă*, pref. Nicolae Iorga, Cultura Națională, București, col. „Țări și civilizații contemporane”, p.17

³ *Idem*, p.23.